

3. Garmezy, N. (1991). Resilience and vulnerability to adverse developmental outcomes associated with poverty. *The American Behavioral Scientist*, 34, 416.
4. Kravchuk S. (2018). Hardiness as a factor of psychological resilience of youth in conditions of military conflict. *Mental Health: global challenges*, 32, 42.
5. Lazarus, R. S. (1993). From psychological stress to emotions: A history of changing outlooks. *Annual Review of Psychology*, 44, 1–21.
6. Luthar, S. S., Cicchetti, D., & Becker, B. (2000). The construct of resilience: A critical evaluation and guidelines for future work. *Child Development*, 71 (3), 543–562.
7. Maddi, S. R., Khoshaba, D. M. (1994). Hardiness and Mental Health. *Journal of Personality Assessment*, 63 (2), 265–274.
8. Masten, A. S. (2014). Global perspectives on resilience in children and youth. *Child Development*, 85, 6–20. doi:10.1111/cdev.12205
9. Norris, F. H. (2008). Community Resilience as a Metaphor, Theory, Set of Capacities, and Strategy for Disaster Readiness. *Am J Community Psychol*, 41 (1–2), 131–134.
10. Rutter, M. (2013). Annual research review: Resilience – clinical implications. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 54, 474–487. doi: 10.1111/j.1469–7610.2012.02615.x
11. Scoloveno, R. (2016). A Concept Analysis of the Phenomenon of Resilience. *Simulation Laboratory, Rutgers University Camden, USA*, 5, 353. doi:10.4172/2167–1168.1000353
12. Silk, J. S. (2007). Resilience among children and adolescents at risk for depression: Mediation and moderation across social and neurobiological contexts. *Dev Psychopathol*, 19, 841–865.
13. Tusaie, K., Dyer J. (2004). Resilience: A Historical review of the construct. *Holist Nurs Pract*, 18 (1), 3–8. doi:10.1097/00004650–200401000–00002
14. Ungar, M. (2004). A constructionist discourse on resilience: Multiple contexts, multiple realities among at-risk children and youth. *Youth and Society*, 35, 341–365. doi: 10.1177/0044118X03257030
15. Walsh, F. (2016). Family Resilience: A developmental systems framework. *European Journal of Developmental Psychology*, 13 (3), 313–324. doi: 10.1080/17405629.2016.1154035
16. Werner, E. E. (1989). *Vulnerable but invincible: a longitudinal study of resilient children and youth*. New York, NY: McGraw-Hill.
17. Williamson, J. (2006). Psychosocial interventions, or integrated programming for well-being? *Interventions*, 4 (1), 4–25. doi: 10.1097/01.WTF.0000229526.63438.23

Стаття надійшла до редакції 04.06.2019.
The article was received 04 June 2019.

УДК 159.923.2
DOI 10.32999/ksu2312-3206/2019-3-4

АБСУРДНІСТЬ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНА ВЛАСТИВІСТЬ СПРИЙМАННЯ

Мазяр Олег Васильович,
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри соціальної та практичної психології
Житомирський державний університет імені Івана Франка
mazuar.oleg2015@gmail.com
ORCID 0000-0003-2718-9053

Мета. Аналіз феномену абсурдного сприймання як фундаментальної властивості психіки людини.

Методи. Порівняння двох варіантів тексту народної пісні «Вьюн над водою...» з антагоністичним смислом із метою встановлення її автентичного (первинного) варіанту.

Результати. Вибірка складала 230 осіб, які або здобувають фах психолога, або вже є професійними психологами. Результати дослідження показали: 73,9% вважають автентичним перший варіант тексту пісні з логічними помилками, 26,1% логічно збудованим другим варіант. У процесі дослідження ми міняли варіанти текстів місцями з метою уникнення впливу послідовності їхнього сприймання. 121 особа ознайомлювалася з наведеною вище послідовністю варіантів тексту в електронній формі, а 109 осіб – зі зміненою послідовністю текстів у паперовій формі. В обох випадках результати виявились приблизно однаковими. Електронне дослідження показало, що раціональний тип сприймання (відповідності до законів формальної логіки) властивий 24,8%, натомість до абсурдного типу сприймання схильні 75,2%. Паперова форма дослідження, відповідно, виявила такий розподіл результатів: 27,5% проти 72,5%. У паперовому варіанті дослідження взяли участь 12 осіб чоловічої статі. З них лише 16,7% виявились схильними до раціонального сприймання тексту, а 83,3% віддали перевагу абсурдному варіанту тексту.

Відповідно, жінок, схильних до раціонального типу сприймання, виявилось 28,9%, а схильних до абсурдного типу – 71,1%.

Висновки. Результати дослідження дають підстави стверджувати, що абсурд, або синкретизм, є первинною формою сприймання. Здатність до дезабсурдизації є вторинною і вимагає від суб'єкта певного розвитку інтелектуальних здібностей та зусиль. Проведене дослідження показує, що чверть досліджуваних виявляються нездатними здійснювати дезабсурдизацію навіть у ситуації порівняння логічного варіанту тексту із текстом, який містить очевидні логічні помилки. Перспективою нашого дослідження є розширення емпіричного поля та його доповнення аналізом рефлексії досліджуваних.

Ключові слова: абсурд, сприймання, мислення, дезабсурдизація, смисл.

THE ABSURDITY AS A FUNDAMENTAL PROPERTY OF PERCEPTION

Maziar Oleg Vasilyevich,

Candidate of Psychological Sciences,

Associate Professor at the Department of Social and Practical Psychology

Zhytomyr Ivan Franko State University

mazuar.oleg2015@gmail.com

ORCID 0000-0003-2718-9053

Purpose. Analysis of the absurd perception phenomenon as the fundamental property of the human psyche.

Methods. A comparison of two versions of the folk song “Vine over water ...” with an antagonistic meaning in order to establish its authentic (primary) variant.

Results. The sample consisted of 230 people who have or receive higher education, mainly psychological, or professional psychologists. The results of the study showed: 73,9% consider the first version of the song authentic with logical errors, 26,1% – the second one is logically constructed. In the course of the study, we changed the variants of texts in places in order to avoid the influence of the sequence of their perception. 121 people were acquainted with the above sequence of text variants in electronic form, and 109 – with a changed sequence of texts in paper form. In both cases, the results were approximately the same. Electronic research has shown that rational type of perception (in accordance with the laws of formal logic) is inherent in 24,8%, while an absurd type of perception tends to 75,2%. The paper form of the study, respectively, revealed the following distribution of results: 27,5% vs. 72,5%. The paper version of the study was attended by 12 males. Of these, only 16,7% were prone to rational perception of the text, and 83,3% preferred the absurd version of the text. Accordingly, women who are prone to rational type of perception, turned out to be 28,9%, and prone to absurd type – 71,1%.

Conclusions. The results of the research give grounds to affirm that absurdity, or syncretism, is the primary form of perception. The ability to disabsurdization is secondary and requires subjective development of intellectual abilities and efforts. The study shows that a quarter of the subjects are incapable to carry out the disabsurdization even in the situation of comparing the logical version of the text with a text that contains obvious logic errors. The prospect of our study is to expand the empirical field and add it with the analysis of the subjects' reflection.

Key words: absurdity, perception, thinking, disabsurdization, meaning.

Вступ

Абсурд не є класичним предметом психологічних досліджень. Психологія зосереджена на вивченні зворотного процесу – сутності мисленнєвого акту, що можна визначити як здатність долати абсурд, сягати рівня раціональності. Мислення є специфікою когнітивного функціонування людини, яка виявляє видову відмінність її психічної саморегуляції.

Не заперечуючи цього загальноприйнятого положення, зауважимо, що проблема мислення, можливо, саме тому не вирішується на задовільному рівні (Абсурд в комунікаціях, или Общение без понимания, 2017), що не вироблено чіткого уявлення про початок мисленнєвого процесу та його психічної передумови. Адже мислення починається не з першої інтелектуальної операції, а з особливого, притаманного лише

людині, вихідного психічного стану – своєрідного когнітивного нуля, який належить розглядати не як стан психічної порожнечі, а як необхідну і достатню умову мисленнєвого акту. Це ситуація формування стану самопримусу до мислення, коли останнє у філогенезі й онтогенезі з'являється не як біологічна випадковість чи примха, а як неможливість індивіда не помислити. Таким «когнітивним нулем», психічною точкою відліку мислення ми вважаємо унікальну здатність людини продукувати абсурд (протириччя) і тривалий час його утримувати.

Розуміння структури абсурду, його функціонального навантаження відкриває шляхи психології до розуміння специфіки людського інтелекту загалом і дає можливість більш ефективно здійснювати навчальну та професійну діяльність, надавати психологічну допомогу в ситуації невротичного

розладу. Разом із тим науково-психологічне ігнорування цього стану має своїм результатом істотний брак розуміння того, що відбувається під час розгортання інтелектуальної дії.

Ми припускаємо, що абсурд становить первинну основу сприймання, яка визначає особливості когнітивної діяльності. **Метою** статті є аналіз феномену абсурдності сприймання як фундаментальної властивості психіки людини.

1. Теоретичне обґрунтування проблеми

Проблема абсурду на теоретичному рівні у психологічній науці чи не вперше поставлена у працях А. Валлона, який на основі численних досліджень дітей висунув положення про те, що «молекулою» мислення повинна стати пара елементів, а не один елемент, як вважалося раніше. Причому сполучення цих двох елементів, на його думку, є нероздільним. Вони становлять елементарне психічне утворення (Психологические исследования личности: история, современное состояние, перспективы, 2016). Тобто структурна бінарність когнітивної одиниці, її дуальність є первинною, а когнітивна одиничність – вторинною. Власне, досягнення одиничності складових елементів уже стає результатом мисленнєвої операції. Вона можлива тому, що два елементи, які утворюють єдність, що одночасно представлені як у змішаному вигляді, так і в диференційованому, за якого окремі елементи розрізняються (Netchine-Grynberg, 1991). З-поміж іншого це означає, що основу мислення, або знак (у розумінні Л.С. Виготського та О.М. Леонтьєва), становить внутрішній конфлікт і в іншій структурній конфігурації існувати не може (Мазяр, 2019). Але цей конфлікт не слід розглядати лише як зіткнення протилежностей (антагоністично співпорядкованих): наприклад, емоційно-почуттєві реакції захоплення й огиди, кохання і ненависті, гніву і страху. Часто йдеться про нетотожність елементів знаку, які перебувають у відносинах непідпорядкованості, випадкового поєднання: наприклад, інтерес та страх, страх і сором.

Згодом розробку цієї проблеми у палеопсихологічній концепції становлення людини продовжив Б.Ф. Поршнев, який назвав бінарне, дуальне психічне утворення «дипластією» (Поршнев, 2017). Саме він починає визначати предметом дослідження безпосередньо абсурдну реакцію і припускає, що мислення людини становить собою процес невиконання умови утворення абсурду. Тобто абсурд визначається як психічний матеріал, який потім раціоналізується.

Б.Ф. Поршнев акцентує увагу на тому, що мовлення слугує трансляції семантики знаків, тоді як сигнал тварини транслює лише однозначну рефлекторну реакцію. Семантика стає можливою тоді, коли розгортаються процеси антонімії та синонімії знаків. Саме вони оформлюють окремий знак, надають йому значення, відокремлюють його смисл від смислу решти знаків.

Додатковою підставою для висновків стають результати досліджень Ж. Піаже (Піаже, 2008) та Л.С. Виготського (*The collected works of L.S. Vygotsky, 1987*) щодо початкових стадій психічного розвитку людини. Вчені зауважували на синкретичному характері інтелектуальної діяльності дітей молодшого віку. Це виявляється у тому, що діти схильні з'єднувати такі когнітивні елементи, які з точки зору формальної логіки перебувають у відносинах антагонізму та несумісності і, відповідно, вимагають дезабсурдизації. Власне, основне завдання навчально-розвивальної діяльності педагогів саме у цьому й полягає. Дитяче мовлення, принаймні на початковому етапі, позбавлене синонімії й антонімії, а отже, не здатне до означення понять. Це відрізняє дитячу психіку від тваринної, але водночас від дорослої психіки, яка створює й оперує відносно довершеною знаковою сигнальною системою. Дитина вже здатна до утворення довготривалого абсурду (на відміну від тварини), але ще не вміє його долати, виробляючи смисли (на відміну від дорослого).

Ми виходимо з того, що синкретичність сприймання не зникає в процесі онтогенетичного розвитку. В процесі дорослішання суб'єкт виробляє більш швидкі та ефективні дії, спрямовані на дезабсурдизацію власного сприймання. Здатність до утворення абсурду триває й надалі, оскільки лишається підґрунтям другої сигнальної системи. Проте суб'єкт навчається розгортати абсурд і разом з ним знакову систему сигналізації шляхом дезабсурдизації наявного психічного матеріалу. Таким чином формуються нові смисли.

У попередніх публікаціях нами зауважено, що дослідження елементарної когнітивної одиниці розпочато у полеміці Л.С. Виготського та Ж. Піаже щодо початкового етапу розвитку мислення та мовлення (Мазяр, 2019). Нами показано, що вчені антагоністично вирішували проблему онтогенетичної взаємодії процесів мовлення та мислення. Ми запропонували до розгляду схему подвійної інверсії, яка поєднує погляди вчених, виявляючи складну і внутрішньо суперечливу траєкторію психічного розвитку людини. На нашу думку, фундаменталь-

ним принципом розвитку людської психіки є формування абсурду як природного антагоніста рефлексорного (суто тваринного) принципу реагування. Позаяк абсурд дозволяє відхилитися від прямого рефлексорного реагування і формувати нові тимчасові нервово-психічні зв'язки. Натомість інверсія синкретично утворених бінарних структур (дипластій, абсурду) на ультрапарадоксальній стадії парабіозу призводить до фізіологічної потреби порівнювати і диференціювати психічний матеріал, тобто здійснювати процес дезабсурдизації. Мова і мислення, дарма що не досягають синхронної динаміки розвитку, формуються і функціонують як соціально-психологічний інструмент процесу дезабсурдизації.

Проте слід зважати на те, що абсурд залишається природним лише на дорефлексивному рівні, причому коли йдеться про тривіальні несумісні елементи, а не протилежні. У останньому випадку суб'єкт починає усвідомлювати протиріччя, що подекуди набуває невротичного характеру, якщо суб'єкту не вдається розірвати цей абсурд через процес раціоналізації (дезабсурдизації) для утворення іншої абсурдної пари елементів (знаку) (Мазяр, 2018).

Перед нами постає задача емпіричним шляхом довести, що абсурдний рівень сприймання випереджає раціональний і навіть є доміантним. На нашу думку, найбільш доцільно спробувати показати це на одному текстовому матеріалі, який має два варіанти оформлення з протилежним змістом.

2. Методологія та методи

З метою дослідження фундаментальних властивостей людського сприймання ми пропонуємо вивчати здатність індивіда оцінювати схожі за змістом варіанти тексту, один з яких містить логічні помилки. Окремі продукти народної творчості є виявом раціональності, мають повчальний зміст (наприклад, притчі), а отже, опонують решті творів, позбавлених раціональної спрямованості.

Припускаємо, що варіант тексту, який містить логічні помилки, а отже, може кваліфікуватися як абсурдний, буде сприйматися (оцінюватися) індивідом як автентичний, первинний, тоді як логічно вибудований варіант цього ж тексту вважатиметься вторинним, ніби переробкою абсурду. Ми це пов'язуємо з тим, що процес дезабсурдизації є складним, а тому когнітивно «зрозумілішим», більш прийнятним та привабливим буде саме абсурдний варіант тексту. За однакових умов обираючи між абсурдом і раціональністю, досліджувані будуть схильні обирати абсурд, оскільки він ре-

levantний їхній глибинній психічній організації, тоді як раціональність є складним інтелектуальним продуктом, який не може вважатися автентичним. Простіше – автентичним є те, що безглуздіше. Безглуздість взагалі може набувати неабиякої популярності у класичній художній літературі (Голубева, 2014).

Стимульним матеріалом дослідження має стати текст, який природним шляхом зазнав докорінної трансформації (досяг протилежного чи суттєво іншого, викривленого смислу). Йдеться про пошук реального історичного випадку формування смислової антагоністичності в усній народній творчості, а не штучно сконструйованої. Такий підхід, на нашу думку, виявляє максимально природний феномен абсурду та його дезабсурдизації. Однак знайти такий випадок вкрай важко, оскільки зазвичай лишається тільки один варіант, а альтернативний виходить з ужитку. Часто-густо актуальним варіантом є саме абсурдний, оскільки це відповідає базовим психічним властивостям людини.

Наприклад, у текстах українських народних пісень добре відомою є обрядова, застільна після «Зеленіє жито, зелене», де у першому куплеті є слова «Зеленіє жито жінці жнуть», що, вочевидь, є абсурдною дією, яка подається не як жарт. Більше того, в усіх чотирьох куплетах «зеленіє жито» у різних варіаціях обігрується з темою запрошених гостей, що не становить жодного логічного зв'язку. Припускаємо, що спроба перекласти пісню на мову, яка не є спорідненою, матиме значні труднощі у сприйманні тексту іншомовними слухачами і читачами. Адже ці зразки абсурду є для них новими, тоді як цілеспрямована оцінка тексту завжди є процесом дезабсурдизації. Тобто у цьому випадку абсурд буде рефлексуватися, а отже, текст буде сприйматися як позбавлений смислу, кваліфікуватиметься як незрозумілий.

Ще однією проблемою дослідження є необхідність використати такий варіант стимульного матеріалу, який буде новим для досліджуваних. Позаяк попереднє знайомство із текстом може формувати недопустимий рівень упередженого ставлення до нього, спричинювати ефект впізнавання. Це може суттєво спотворити отриманий результат.

З метою зменшити вплив окремих мовних стереотипів вирішено використати іншомовний текст, мова якого, однак, буде знайомою для досліджуваних настільки добре, що не потребуватиме допомоги перекладача. У такий спосіб ми прагнули зменшити вплив перекладу тексту (його

труднощі та неавтентичності), що апріорі підвищує рівень дезабсурдизації. У такому дослідженні важливо зберегти високий ступінь нейтральності сприймання текстів, які належатиме порівнювати. Важливо відмітити, що запропоновані тексти містять очевидні змістовні відмінності, що нівелюватиме фактор впливу певних філологічних тонкощів матеріалу.

Відповідний матеріал, який задовольняє вищезазначеним вимогам, ми знайшли у російській народній пісні «Вьюн над водой...». Змістовні відмінності містяться в останніх двох куплетах. Перед досліджуваними ставилася інструкція: «Вашій увазі пропонуються два варіанти народної пісні «Вьюн над водой...» Визначте той варіант тексту, який, на Вашу думку, є автентичним (первинним). Не звертайтеся за допомогою до інтернет-ресурсів і не обговорюйте Вашу відповідь з іншими людьми. Покладіться на власний смак та інтуїцію».

Перший варіант тексту ми вважаємо абсурдною формою другого варіанту пісні. Вочевидь, другий варіант пісні є поетично-пісенною формою притчі чи іншого фольклорного матеріалу, мета якого показати важливість самостійного здобуття життєвих благ (матеріальні статки, одруження), а не в результаті успадкування чи дарування. Смісл пісні – емансипована відмова від усього дармового та спокусливого й обрання власного життєвого шляху. У цьому випадку дії хлопця є послідовни-

ми і логічними. Всі основні життєві задачі – одруження, досягнення високого матеріального становища, отримання певного суспільного статусу – він прагне здобути самотужки, а тому вирушає з батьківської домівки, не маючи матеріальних ресурсів.

Натомість перший варіант пісні не має такої послідовності та логічної довершеності дій. По-перше, незрозуміло, чому вибір нареченої неодмінно повинен супроводжуватися відмовою від батькової спадщини та дядькового коня. Ці процеси жодним чином не суперечать один одному. Поготів саме на весіллі наречені отримують певну частку спадку. По-друге, сама дія стає перекрученою. Адже незрозуміло, яким чином відбуваються «зваблення» хлопця дарунками біля воріт нареченої, позаяк із воріт її двору не можуть виносити скрині з батьковими скарбами чи виводити дядькового коня.

Цей аналіз дає об'єктивні підстави вважати перший варіант пісні абсурдним, а другий – раціональним. Ми вважаємо, що їх можна пропонувати досліджуваним як матеріал, який виявить фундаментальну специфіку людського сприймання. Хоча водночас ми свідомі того, що ситуація вибору вже є інтелектуальною операцією, а отже, фактично дослідимо не стільки сприймання, скільки здатність досліджуваних здійснювати у тестових умовах дезабсурдизацію.

3. Результати та дискусії

Вибірка досліджуваних склала 230 осіб, які мають або здобувають фах психоло-

Варіант 1

Вьюн над водой, ой, вьюн над водой,
Вьюн над водой расстиляется.
Жених у ворот, ой, жених у ворот,
Жених у ворот дожидается.

Вынесли ему, ой, вынесли ему
Вынесли ему сундуки, полны добра.
– «Это не мое, ой, это не мое,
Это не мое, это батюшки мово».

Вывели ему, ой, вывели ему,
Вывели ему вороного коня.
– «Это не мое, ой, это не мое,
Это не мое, это дядюшки мово».

Вывели ему, ой, вывели ему,
Вывели ему Свет-Настасьюшку.
– «Это вот мое, ой, это вот мое,
Это вот мое, Богом суженное».

Вьюн над водой, ой, вьюн над водой,
Вьюн над водой расстиляется.
Жених у ворот, ой, жених у ворот,
Жених у ворот дожидается.

Варіант 2

Вьюн над водой, ой, вьюн над водой,
Вьюн над водой расстиляется.
Парень молодой, ой, парень молодой,
Парень молодой собирается.

Вынесли ему, ой, вынесли ему
Вынесли ему сундуки, полны добра.
– «Это не мое, ой, это не мое,
Это не мое, это батюшки мово».

Вывели ему, ой, вывели ему,
Вывели ему вороного коня.
– «Это не мое, ой, это не мое,
Это не мое, это дядюшки мово».

Вывели ему, ой, вывели ему,
Вывели ему Свет-Настасьюшку.
– «Это не мое, ой, это не мое,
Это не мое, это брата моего».

Вынесли ему, ой, вынесли ему,
Вынесли ему длинный посох да суму.
– «Это вот мое, ой, это вот мое,
Это вот мое, Богом даденое».

га, або вже є професійними психологами. Такий професійний вибір зумовлений тим, щоби максимально сприяти процесу первинної дезабсурдизації і спростувати сформульовану нами гіпотезу. По-перше, психологи є краще обізнаними з процедурою тестування та її можливою метою, а отже, будуть ставитися до тексту більш критично. По-друге, специфіка їхньої професійної діяльності така, що вони покликані здійснювати дезабсурдизацію клієнтів під час надання консультативної та психотерапевтичної допомоги.

Результати дослідження показали: 73,9% (170 осіб) досліджуваних вважають перший варіант тексту пісні автентичним, 26,1% (60 осіб) – другий. У процесі дослідження ми міняли варіанти текстів місцями з метою уникнення впливу послідовності їхнього сприймання. Так, 121 особа ознайомилась з наведеною вище послідовністю варіантів тексту в електронній формі, а 109 – зі зміненою послідовністю текстів у паперовій формі. В обох випадках результати виявились приблизно однаковими. Так, електронне дослідження показало, що раціональний, дезабсурдизований тип сприймання притаманний 24,8% (30 осіб), натомість до абсурдного типу сприймання схильні 75,2% (91 особа). Паперова форма дослідження, відповідно, виявила такий розподіл результатів: 27,5% (30 осіб) проти 72,5% (79 осіб). Як бачимо, результати дослідження в іншій формі надання стимульного матеріалу та зміні послідовності сприймання тексту залишились приблизно однаковими (коливання результатів в межах 3%).

Проте ми допускаємо ймовірність того, що під час повторного дослідження в межах іншої вибірки результати можуть відрізнятися. Наприклад, якщо дослідження відбуватиметься серед осіб із математичним складом розуму, які, вочевидь, є більш схильними до процесу дезабсурдизації. Однак ми свідомо обирали для вибірки психологів, вважаючи їх певним компромісним варіантом між особами гуманітарних і технічних професій.

Разом із тим наголошуємо, що ситуація вибору автентичного варіанту тексту пісні закладає умови для здійснення дезабсурдизації, а значить результати засвідчують не стільки стан первинного сприймання, скільки первинну спробу дезабсурдизації. Проте, як показали результати дослідження, навіть ця спроба виявляється не настільки ефективною, щоби показати

здатність людини адекватно осмислювати (дезабсурдизувати) інформацію. У зв'язку з цим наведемо результати дослідження (дарма що не системного, на рівні дискретних спроб) відомого українського логіка М.Г. Тофтула: лише 4–5% студентів, які щойно починають вивчати курс логіки, мають більш-менш досконалу стихійно сформовану логічну культуру (Тофтул, 2008). Результати цього дослідження можемо підтвердити, свого часу прийнявши у ньому безпосередню участь. Це дає підстави більш аргументовано стверджувати, що первинне сприймання є абсурдним, причому потужність його така, що для трьох четвертих не дозволяє ефективно здійснювати процес дезабсурдизації.

Одним із недоліків нашого дослідження може бути зауваження, що досліджуваними були переважно особи жіночої статі, зазвичай більш чутливі до теми одруження. Проте ми не вважаємо таке зауваження вагомим, оскільки це не є достатньою підставою для того, щоби не фіксувати абсурду. Завдання ставилося визначити автентичний текст, а не той, який подобається. Можливе свідоме чи несвідоме ігнорування цієї вимоги ми розглядаємо як вияв схильності до абсурду.

Однак зазначимо, що у паперовому варіанті дослідження (109 осіб) взяли участь 12 осіб чоловічої статі. З них лише 2 (16,7%) виявились схильними до раціонального сприймання тексту, а 10 (83,3%) віддали перевагу абсурдному варіанту тексту. Безумовно, така незначна вибірка не дає достатніх підстав для висновків, але на певну тенденцію вказує, адже результати дезабсурдизованого сприймання виявились навіть нижчими, ніж загальні показники. Відповідно, жінок, схильних до раціонального типу сприймання, виявилось 28,9% (28 осіб із 97), а схильних до абсурдного типу – 71,1% (69 осіб із 97).

Висновки

Результати дослідження фундаментальної властивості сприймання дають підстави стверджувати, що абсурд, або синкретизм, є первинною формою сприймання. Дезабсурдизація вторинна і вимагає певного розвитку інтелектуальних здібностей та зусиль. Проведене дослідження показує, що чверть досліджуваних виявляються нездатними до дезабсурдизації навіть у ситуації порівняння логічного та нелогічного варіанту тексту. Перспективою нашого дослідження є розширення емпіричного поля та його доповнення аналізом рефлексії досліджуваних.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абсурд в коммуникациях, или Общение без понимания / под редакцией Е.С. Никитиной. Москва : URSS, 2017. 155 с.
2. Голубева О.В. Проблемы выводного знания и логический «абсурд» Л. Кэрролла : монография. Тверь : Тверской гос. ун-т, 2014. 191 с.
3. Мазяр О.В., Выготский Л.С. и Ж. Пиаже: две концепции психической инверсии. *GESJ: Education Science and Psychology*. 2019. № 1 (51). Р. 42–49.
4. Мазяр О.В. Мислення: між інсайтом і дезабсурдизацією. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 6. С. 17–21.
5. Пиаже Ж. Речь и мышление ребенка. Москва : Римис, 2008. 448 с.
6. Поршнева Б.Ф. О начале человеческой истории (проблемы палеопсихологии). Москва : Академический проект, 2017. 542 с.
7. Психологические исследования личности: история, современное состояние, перспективы: [сборник научных трудов] / [отв. ред. : М.И. Воловикова, А.Л. Журавлев, Н.Е. Харламенкова]. Москва : Ин-т психологии РАН, 2016. 447 с.
8. Тофтл М.Г. Логіка: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Видавничий центр «Академія», 2008. 400 с.
9. Netchine-Grynberg G. The theories of Henri Wallon: From act to thought. *Human Development*. 1991. 34 (6). P. 363–379.
10. *The collected works of L.S. Vygotsky. Vol. 1. Problems of general psychology* / R.W. Rieber & A.S. Carton, Eds. New York, NY, US : Plenum Press, 1987. 396 p.

REFERENCES:

1. Nikitina E.S. (Ed.) (2017). *Absurd v kommunikatsiyakh, ili Obshcheniye bez ponimaniya* [Absurd in communications, or Communication without understanding]. Moscow: URSS, 155 [in Russian].
2. Golubeva O.V. (2014). *Problemy vyvodnogo znaniya i logicheskiy «absurd» L. Kerrolla* [Problems of outgoing knowledge and logical «absurdity» by L. Carroll]. Tver: Tverskoy gos. un-t [in Russian].
3. Mazyar O.V. (2019). Vygotskii i Zh. Piazhe: dve kontseptsii psikhicheskoi inversii [L.S. Vygotsky and J. Piaget: two concepts of mental inversion]. *GESJ: Education Science and Psychology*, 1 (51), 42–49 [in Russian].
4. Mazyar O.V. (2018). Myslennia: mizh insaitom i dezabsurdyzatsiieiu [Thinking: between insight and de-socialization]. *Teoriia i praktyka suchasnoi psykholohii – Psychology issues*, 6, 17-21 [in Ukrainian].
5. Piaget J. (2008). *Rech i myshlenie rebenka* [Speech and thinking of the child]. Moscow: Rimis [in Russian].
6. Porshnev B.F. (2017). *O nachale chelovecheskoy istorii (problemy paleopsikhologii)*. [About the beginning of human history (problems of paleopsychology)]. Moscow : Akademicheskii proyekt, 542 [in Russian].
7. Volovikova M.I. et al. (Eds.) (2016). *Psikhologicheskiye issledovaniya lichnosti: istoriya, sovremennoye sostoyaniye, perspektivy: [sbornik nauchnykh trudov]* [Psychological studies of personality: history, current state, prospects: [collection of scientific papers]]. Moscow : In-t psikhologii RAN [in Russian].
8. Toftul M.G. (2008). *Lohika: posibnyk dlya studentiv vyshchyykh navchal'nykh zakladiv* [Logic: A Guide for Students at Higher Educational Institutions.]. Kyiv: Vydavnychy tsestr "Akademiya" [in Ukrainian].
9. Netchine-Grynberg G. (1991). The theories of Henri Wallon: From act to thought. *Human Development*, 34 (6), 363–379.
10. Rieber R.W. & Carton A.S. (Eds.). (1987). *The collected works of L.S. Vygotsky. Vol. 1. Problems of general psychology*. New York, NY, US : Plenum Press, 396 p.

Стаття надійшла до редакції 31.05.2019.
The article was received 31 May 2019.